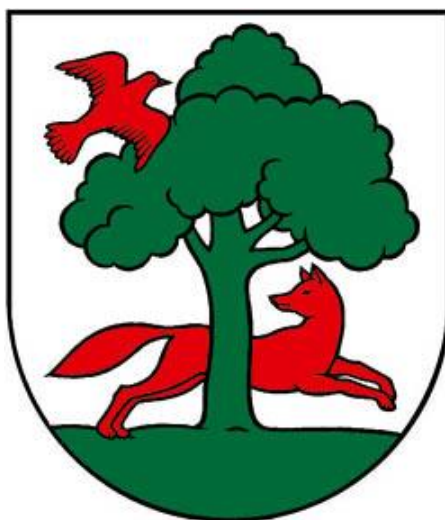

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Tvarožec na roky 2026 – 2030 s výhľadom do roku 2035

Názov:	Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Tvarožec na roky 2026 – 2030 s výhľadom do roku 2035
Územné vymedzenie:	Obec Vyšný Tvarožec
Územný plán obce schválený:	nie
Dátum schválenia PHSR:	DD. MM. RRRR
Dátum platnosti	od XX.XX.2026 do 31.12.2035
Verzia ¹	1.0
Publikovaný verejne:	DD. MM. RRRR

¹ Prvé prijaté znenie sa označuje číslom 1.0. V prípade zásadnej zmeny sa ďalšie aktualizované verzie označujú 2.0, 3.0 atď. V prípade malých zmien sa označuje

Obsah

Úvod	3
Cieľ dokumentu PHSR obce Vyšný Tvarožec	4
Časť A - Analytická časť	7
Geologické a geomorfologické pomery	9
Hydrologické pomery	10
Klimatické podmienky a súčasná krajinná štruktúra	11
Fauna, flóra a vegetácia	13
Chránené územia	14
Odpadové hospodárstvo	18
História obce	19
Technická infraštruktúra a doprava	22
Vzdelávanie a školstvo	24
Zdravotníctvo a sociálna oblasť	24
Časť A.I - Analýza vnútorného prostredia	26
Ľudské zdroje	26
Hospodárenie obce	33
Časť A.II Analýza vonkajšieho prostredia	36
STEEP analýza	38
Časť A.III Zhodnotenie súčasného stavu územia	39
SWOT analýza (Silné stránky, slabé stránky, príležitosti, ohrozenia)	39
Časť B - Strategická časť	43
Vízia, ciele a priority	43
Časť C - Programová časť	46
Opatrenia a aktivity	46
Časť D - Realizačná a finančná časť	48
Administratívne, organizačné a inštitucionálne zabezpečenie PHSR	50
Systém monitorovania a hodnotenia	50
Záver	52
Prílohy PHSR	53

Úvod

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Tvarožec na roky 2026 – 2030 s výhľadom do roku 2035 (ďalej len „PHSR“) je základným programovým a výkonným dokumentom spracovaným na lokálnej a čiastočne i regionálnej úrovni. Zohráva kľúčovú úlohu pri plánovaní rozvoja obce a pri využívaní štrukturálnych fondov EÚ pre svoj sociálno – hospodársky rozvoj. Je prostriedkom na napĺňanie vízie ďalšieho smerovania rozvoja obce. Je strednodobým programovým dokumentom realizačnej fázy na podporu regionálneho rozvoja na úrovni obce s dôrazom na ekonomickú a sociálnu oblasť.

Obsah a základné prístupy k tvorbe programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja upravuje zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov.

PHSR obce Vyšný Tvarožec podporuje regionálny rozvoj na miestnej úrovni s dôrazom na sociálnu a ekonomickú sféru. Je to program cielených opatrení, navrhnutý pre oživenie a stimuláciu sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja obce, ktorý na základe monitorovania bude priebežne aktualizovaný a dopĺňaný.

PHSR rieši „využitie malého územia na miestnej úrovni“ – v intraviláne obce - § 4 ods. 2 písm. b) zákona EIA. Tento dokument je otvorený, je možné ho dopĺňať a tým pružne reagovať na potreby občanov a potreby rozvoja obce.

Na vypracovaní tohto dokumentu participovali zainteresované subjekty obce, pričom dôležitú úlohu zohral aj záujem občanov. Tí boli zapojení hlavne do prezentovania svojich návrhov a konkrétnych myšlienok pre ďalší rozvoj a smerovanie obce.

Obsah (osnova) dokumentu PHSR:

- Úvod
- Časť A - Analytická časť
- Časť B - Strategická časť
- Časť C - Programová časť
- Časť D - Realizačná a finančná časť
- Záver
- Prílohy

Cieľ dokumentu PHSR obce Vyšný Tvarožec

Cieľom dokumentu PHSR je vytvoriť trvalo udržateľnú rozvojovú stratégiu obce, ktorá je zameraná na realizáciu sociálneho a hospodárskeho rozvoja obce s prihliadnutím na dodržanie globálnych cieľov regionálneho vývoja.

Vypracovaním tohto dokumentu splní obec jeden zo základných princípov regionálnej politiky EÚ - princíp programovania, ktorý hovorí, že podpora zo zdrojov EÚ sa viaže na vypracovanie programových dokumentov. Programovým dokumentom na úrovni obce je Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce. Možnosť získať verejné zdroje z rozpočtu EÚ a národného rozpočtu SR je často previazaná na schopnosť obce spolufinancovať rozvojové projekty z vlastných zdrojov, prípadne zo zdrojov súkromných investorov. Prehľadné usporiadanie rozvojových zámerov do podoby dokumentu Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce umožní obci zorientovať sa v hlavných oblastiach rozvoja obce, pričom jej budú ponúknuté konkrétne aktivity na ich realizáciu a ďalšie postupy na ich napĺňanie.

Základné východiskové dokumenty na miestnej úrovni

Rozpočet obce na rok 2026

Účtovná závierka obce Vyšný Tvarožec r. 2024

Individuálna výročná správa obce Vyšný Tvarožec za rok 2023

Web stránka obce Vyšný Tvarožec <https://www.vysnytvarozec.eu/>

Stratégia CLLD MAS HORNÁ TOPLA

Základné východiskové dokumenty na úrovni kraja

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja PSK na roky 2021-2030

Integrovaná územná stratégia Prešovského samosprávneho kraja na roky 2021 – 2027

Adaptačná stratégia na zmenu klímy Prešovského samosprávneho kraja

Územný plán Prešovského samosprávneho kraja

Generel dopravnej infraštruktúry Prešovského kraja

Kostrová sieť cyklistických trás v Prešovskom samosprávnom kraji

Stratégia PSK pre mládež na roky 2023 – 2028 s výhľadom do roku 2033

Plán udržateľnej mobility Prešovského samosprávneho kraja

Základné východiskové dokumenty na národnej úrovni

Partnerská dohoda Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027

Program Slovensko 2021 – 2027

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030

Nízko uhlíková stratégia pre rozvoj SR do roku 2030 s výhľadom do roku 2050

Národná stratégia regionálneho a územného rozvoja SR do roku 2030

Zelenšie Slovensko - Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030

Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2021 – 2030

Národná stratégia ochrany biodiverzity na Slovensku

Stratégia rozvoja dopravy SR do roku 2030

Bytová politika SR do roku 2030

Integrovaný národný energetický a klimatický plán na roky 2021 – 2030

Tabuľka 1 Dôležitosť vypracovania PHSR

Vypracovanie PHSR obce Vyšný Tvarožec je dôležité pre:	• Zvyšovanie konkurencieschopnosti a efektivity pri čerpaní z fondov Európskej únie v rámci aktuálnej výzvy operačných programov.
	• Dosiahnutie využitia strategického plánovania v území obce.
	• Lepšiu implementáciu rozvojových aktivít.

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 2 Zámer spracovania PHSR

Zámer spracovania PHSR	
Názov dokumentu	– Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Tvarožec na roky 2026 – 2030 s výhľadom do roku 2035
Forma a riadenie procesu spracovania	– s pomocou externých odborníkov – za riadenie procesu spracovania bude zodpovedať starosta obce

Tabuľka 3 Harmonogram spracovania PHSR

Harmonogram spracovania PHSR												
Termín	I /25	II /25	III /25	IV /25	V /25	VI /25	VII /25	VIII /25	IX /25	X /25	XI /25	XII /25
Úvod												
Analytická časť												
Strategická časť												
Programová časť												
Realizačná a finančná časť												
Záver												

Časť A - Analytická časť

Obec je samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenskej republiky, ktorý svoje samosprávne kompetencie vykonáva samostatne (zákon SNR č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení). Základné orgány obce sú starosta a obecné zastupiteľstvo. Obecné zastupiteľstvo je zastupiteľský zbor zložený z poslancov zvolených v priamych voľbách v počte 5 poslancov.

Obec Vyšný Tvarožec je právnickou osobou, ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami. Základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov.

Pri spracovaní analytickej časti PHSR bola použitá metodika zberu informácií získaných z portálu ŠÚ SR (Datacube a SODB 2021), z Programu rozvoja obce Vyšný Tvarožec na roky 2015-2022, z web stránky obce Vyšný Tvarožec a ďalších web stránok ako sú wikipédia, e-obce, z portálu štátnej ochrany prírody, z web stránky MŽP SR, MPaRV SR a MV SR, dostupných informácií od p. starostu obce Vyšný Tvarožec. Analýza obsahuje okrem tabuľkovej a grafickej časti aj časť textovú, ktorá popisuje a vysvetľuje výsledky analýzy.

Obec Vyšný Tvarožec leží v severozápadnej časti Nízkych Beskýd doline Sveržovky, pri štátnej hranici s Poľskou republikou. Nadmorská výška v strede obce je 490 m n. m. a v chotári 480-825 m n. m. Členitý povrch chotára s hlbokými dolinami tvorí tret'ohorný flyš. Prevláda lesný porast s prevahou buka, odlesnený je len v okolí obce. Je tu železitý a sírouhličitý prameň.

Susedné mestá a obce : Cigel'ka, Nižný Tvarožec, Gaboltov, Stebník

Adresa a kontaktné informácie:

Obec Vyšný Tvarožec, Vyšný Tvarožec 38, 086 02 Gaboltov

IČO: 00322733

DIČ: 2020624793

Tel: +421 54 479 41 36

Mobil: +421 918 479 040

Mail: podatelna@vysnytvarozec.eu

starosta@vysnytvarozec.eu

Web: <https://www.vysnytvarozec.eu/>

Obrázok 1 Budova obecného úradu Vyšný Tvarožec

Zdroj: www.googlemaps.com

Tabuľka 4 Základné charakteristiky obce Vyšný Tvarožec

Kód obce:	519952
Názov okresu:	Bardejov
Názov kraja:	Prešovský
Štatút:	obec
PSČ:	086 02
Telefónne smerové číslo:	054
Prvá písomná zmienka o obci:	1414
Nadmorská výška obce v m. n. m.:	490
Celková výmera územia obce (ha):	821
Hustota obyvateľstva na km ² :	14,86

Tabuľka 5 Základné polohopisné údaje obce Vyšný Tvarožec

Zemepisná šírka:	49°23'07" severnej šírky
Zemepisná dĺžka:	21°11'40" východnej dĺžky

Zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/Vyšný_Tvarožec

Obrázok 2 Poloha obce Vyšný Tvarožec

Zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/Vyšný_Tvarožec#/map/0

Obrázok 3 Letecká snímka obce Vyšný Tvarožec

Zdroj: <https://www.google.com/>

Geologické a geomorfologické pomery

Obec leží v pod hlavným chrbtom Nízkych Beskýd.

Nízke Beskydy sú krajinná oblasť subprovincie Vonkajšie Východné Karpaty, nachádzajúce sa v severovýchodnej časti Slovenska a v južnom Poľsku. Najvyšším vrchom je Busov (1002 m n. m.). Busov je pohorie a geomorfologický celok Nízkych Beskýd. Patrí medzi plošne

najmenšie a najmenej turisticky frekventované pohoria na Slovensku. Celé pohorie patrí do okresu Bardejov.

Geomorfologické začlenenie územia:

Sústava: Alpsko-Himalájska

Podsústava: Karpatská

Provincia: Východné Karpaty

Subprovincia: Vonkajšie Východné Karpaty

Oblasť: Nízke Beskydy

Celok: Busov

Na severe vymedzuje územie poľská hranica, na území Slovenska Busov ohraničuje iba Ondavská vrchovina. Pohorie sa nečlení na žiadne nižšie jednotky.

Zdroj: [https://sk.wikipedia.org/wiki/Busov_\(pohorie\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Busov_(pohorie))

Tvorí ju súbor krajinných celkov, ktoré sú spojovacím článkom medzi Západnými a Východnými Karpatmi. Sú najvyššou a najnižšou časťou Karpát. Celková rozloha je skoro 3 700 km². Patria k nej na Slovensku tieto krajinné celky: Busov, Ondavská vrchovina, Laborecká vrchovina a Beskydské predhorie. Z juhu do Nízkych Beskýd zasahujú dubové lesy. Veľkú časť zaberajú dubovo-hrabové lesy. Pri Becherove sa zachoval aj tis. Pri potokoch sú časté jelšiny. Nízke Beskydy tvoria priečnu morfoštruktúrnú depresiú medzi Východoslovenskou nížinou a Sandomierskou kotlinou. Sú v nich zastúpené len 2 základné tektonické jednotky Karpát – vonkajšie flyšové pásmo na severe a bradlové pásmo na juhu. Diferenciačné tektonické pohyby a exogénne procesy tu podmienili vznik dvoch typov reliéfu, a to erózných až tektonicko-erózných brázd a kotlín s pahorkatinným reliéfom, a štruktúrnych až tektonicko-štruktúrnych chrbtov v vrchovinnom reliéfom.

Zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/N%C3%ADzke_Beskydy

Hydrologické pomery

Obcou Vyšný Tvarožec preteká potok **Sveržovka**. Tento pravostranný prítok potoka Kamenec preteká cez obe obce (Vyšný aj Nižný Tvarožec) v smere východ – západ a je využívaný na zachytávanie príválových vôd.

Prameň: v pohorí Busov na južnom svahu vrchu Staviská (806 m n. m.) v nadmorskej výške cca 670 m n. m., neďaleko slovensko-poľskej štátnej hranice v lokalite Spáleniská.

Smer toku: na hornom toku severojužný, potom juhozápadný.

Prítoky: sprava prítok spod Busova (1 002 m n. m.), dva prítoky spod Pivnice (857,6 m n. m.), spod Stavenca (556,4 m n. m.), zľava dva prítoky z oblasti Pohorelej, z oblasti Holubníkov, spod Rúbanísk (534 m n. m.).

Ústie: do Kamenca severne od obce Sveržov v nadmorskej výške približne 350 m n. m.

Zdroj: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Sver%C5%BEovka>

Klimatické podmienky a súčasná krajinná štruktúra

Bardejov a jeho okolie charakterizujú dve klimatické oblasti: teplá oblasť (južná časť) a mierne teplá oblasť (severná a severovýchodná časť okresu).

Podnebie tohto okresu je charakteristické studenou zimou. Priemerné januárové teploty sa pohybujú medzi -5°C až -7°C a zrážky v rozpätí 650 - 750 mm³, júlové teploty v rozpätí 14°C až 17°C a priemerné množstvo zrážok je 650 - 850 mm³.

Tabuľka 6 Priemerná ročná hodnota

Priemerná ročná hodnota		• max	• min. hodnota
teplota	5,2 – 10,3 °C	• júl (14 – 18,3°C)	• január (-3,5 - -6,2 °C)
sneh	82, 4 dní/rok	• Január 25, 6	
vlhkosť vzduchu	78 – 82 %	• nov. - jan. 87 – 88 %	• apríl – sept. 76 %
oblačnosť	58 %	• nov., dec. 75 %	• aug., sept. 47 %
jasné dni	59 dní/rok	• aug. 7, 8 sept. 7, 9	• december 1, 8
zrážky	Bardejov cca 700 mm / rok		

Zdroj: <http://www.visitbardejov.sk/hlavne-menu/bardejov/podnebie>

Tabuľka 7 Pôdny fond v obci Vyšný Tvarožec v r. 2024

Pôdny fond	Výmera v m2
Celková výmera územia obce	8 211 549
Poľnohospodárska pôda - spolu	3 256 478
Poľnohospodárska pôda - orná pôda	570 564
Poľnohospodárska pôda - chmeľnica	0
Poľnohospodárska pôda - vinica	0
Poľnohospodárska pôda - záhrada	53 231
Poľnohospodárska pôda - ovocný sad	0
Poľnohospodárska pôda - trvalý trávny porast	2 632 683
Nepoľnohospodárska pôda - spolu	4 955 071
Nepoľnohospodárska pôda - lesný pozemok	4 337 167
Nepoľnohospodárska pôda - vodná plocha	28 739
Nepoľnohospodárska pôda - zastavaná plocha a nádvorie	160 957
Nepoľnohospodárska pôda - ostatná plocha	428 208

Zdroj: ŠÚ SR

Celková výmera územia obce je 821,15 ha, výmera poľnohospodárskej pôdy je 325,65 ha (39,66 %) a nepoľnohospodárskej pôdy 495,51 ha (60,34 %).

Celkovo najvyššie zastúpenie má lesný pozemok, ktorý tvorí až 52,82 % celkovej výmery pôdneho fondu obce Vyšný Tvarožec. Čo sa týka poľnohospodárskej pôdy má s výmerou 263,27 ha najväčšie zastúpenie TTP. V obci nie sú žiadne chmeľnice, vinice ani ovocné sady.

Väčšina pôd v okolí obce bola ovplyvnená činnosťou človeka. Ich úrodnosť bola negatívne ovplyvnená najmä zmenou obehu minerálnych látok. Zníženie úrodnosti pôd zavinilo nahradenie prirodzeného hnojiva umelým. Poľnohospodárske pôdy sú alokované hlavne v severozápadnej časti katastra obce. Ďalšie negatíva v oblasti hospodárenia s pôdou sa prejavujú vo forme nesystémových úprav, ako napr. likvidácia rozptýlenej zelene a rekultivácia pôdy, ktoré narušili vodný režim v krajine a podporili negatívny vplyv vodnej a veternej erózie. Rozsiahle plochy sú tiež ovplyvnené kyslými dažďami a prašným spádom.

Tabuľka 8 Štruktúra pôdných typov poľnohospodárskych pôd v okrese Bardejov

Pôdny typ	Zastúpenie v %
FM – fluvizem	7,03
ČA – čiernica	0,33
ČM – černoze	-
RM – regozem	0,06
HM – hnedozem	0,17
LM – livizem	1,52
KM – kambizem	81,39
PZ – podzol	-
PG – pseudoglej	6,33
RA – rendzina	1,31
OM – organozem	-
SK - slanisko, SC – slanec	-
LI - litozem, RN – ranker	0,03
GL – glej	0,08
KT – kultizem	-
INÉ - litozeme, rankre, rendziny resp. kambizeme a ich komplexy na zrázoch	1,76

Zdroj: http://www.podnemapy.sk/portal/reg_pod_infoservis/pt/pt.aspx

Fauna, flóra a vegetácia

Katastrálne územie obce Vyšný Tvarožec je typickou poľnohospodárskou krajinou, v ktorej vysokú zeleň tvoria menšie a menšie enklávy v krajine a brehové porasty potokov.

Pre zachovanie vysokej zelene ako krajinoformujúceho prvku v krajine je potrebné uchovať vysokú zeleň ako ostrovčeky pre existenciu malej fauny a flóry, uchovať a rozšíriť brehové porasty miestneho potoka, postupne realizovať výsadbu sprievodnej zelene pozdĺž účelových ciest a pozdĺž trvalých poľnohospodárskych ciest.

Územie predstavuje zachované geobiocenózy na rozhraní dvoch horských systémov - Západných a Východných Karpát a charakterizuje ho typický flyšový, prevažne vrchovinový reliéf. Vegetáciu reprezentujú najmä lesné porasty s prirodzenou skladbou drevín, miestami pralesovitého charakteru. Z drevín prevláda buk lesný, s rôznym výskytom autochtónnej jedle bielej, javor, lipa, brest horský, jaseň, hrab, borovica lesná, smrekovec, dub zimný, umelo je vysadený smrek obyčajný. V bylinných spoločenstvách sa prelínajú druhy Východných a

Západných Karpát a súčasne sa vyskytujú typické horské druhy karpatských bučín a vrcholových lúk s nížinnými teplomilnými druhmi, ktoré sem zasahujú z južných oblastí. Z významných druhov Východných Karpát sa vyskytuje scila dvojlistá východná (*Scilla bifolia* ssp. *subtriphylla*) razivka smradľavá (*Aposeris foetida*) čemerica purpurová (*Helleborus purpurascens*), kostihoj srdcovitý (*Symphytum cordatum*), telekia ozdobná (*Telekia speciosa*), mliečnik rakúsky Sojákovi (*Euphorbia austriaca* ssp. *sojakii*), zvonček konárstý jedľový (*Campanula patula* ssp. *abietina*), kosatec trávolistý pašachorový (*Iris graminea* ssp. *pseudocyperus*), iskerník karpatský (*Ranunculus carpaticus*), prilbica metlinatá (*Aconitum paniculatum*), silenka pochybná (*Silene dubia*), fialka odchýlená (*Viola declinata*). Z vápnomilných druhov je významný jelení jazyk celolistý (*Phyllitis scolopendrium*), pichliač lepkavý (*Cirsium erisithales*), zvonovník hlavatý (*Phyteuma orbiculare*). Z horských druhov sa vyskytuje jastrabník pomarančový (*Hieracium aurantiacum*), papradka alpínska (*Athyrium distentifolium*), rebrovka rôznoлистá (*Blechnum spicant*), objímavka obyčajná (*Streptopus amplexifolius*), kostrava horská (*Festuca drymeia*) a iné.

K významným charakteristickým druhom fauny stavovcov patrí mlok karpatský (*Triturus montandoni*), salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*), jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*) a iné. Triedu vtákov reprezentujú bocián čierny (*Ciconia nigra*), orešnica perlavá (*Nucifraga caryocatactes*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), orol krikl'avý (*Aquila pomarina*), haja tmavá (*Milvus migrans*), haja červená (*Milvus milvus*), myšiak hôrny (*Buteo buteo*), východokarpatský endemit sova dlhochvostá (*Strix uralensis*). Z význačných druhov cicavcov tu žije vzácna vydra riečna (*Lutra lutra*), tchor norok (*Plutorius lutreola*), mačka divá (*Felis silvestris*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), vlk obyčajný (*Canis lupus*), medveď hnedý (*Ursus arctos*); v posledných rokoch sa vyskytujú v slovensko-poľskom pohraničnom území aj ojedinelé exempláre zubra hôrneho (*Bison bonasus*).

Chránené územia

Za osobitne chránené časti prírody a krajiny sa podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 543/2002 Z. z.“) považujú územia, ktoré sú vyhlásené za chránené územia (územná ochrana) a chránené druhy rastlín a živočíchov (druhovú ochrana). Územná ochrana je ochrana územia v 2. až 5. (najvyššom) stupni ochrany

podľa zákona č. 543/2002 Z. z. Na území, ktorému sa neposkytuje územná ochrana v 2. až 5. stupni ochrany, platí podľa zákona č. 543/2002 Z. z. 1. stupeň ochrany.

Chránené územia môžu byť súčasťou národnej siete chránených území alebo môžu byť súčasťou európskej siete chránených území – NATURA 2000 (územia európskeho významu – SKUEV a chránené vtáčie územia – CHVÚ).

Natura 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie a hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii.

Základom pre vytvorenie sústavy Natura 2000 sú dve právne normy EÚ: smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov (známa tiež ako smernica o vtákoch – Birds Directive); smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (známa tiež ako smernica o biotopoch – Habitats Directive).

Sústavu NATURA 2000 tvoria teda 2 typy území:

1. osobitne chránené územia (Special Protection Areas, SPA) - vyhlasované na základe smernice o vtákoch - v národnej legislatíve: chránené vtáčie územia;

V k. ú. Vyšný Tvarožec sa nenachádza žiadne chránené vtáčie územie.

Tabuľka 9 Prehľad CHVÚ v okrese Bardejov

Kód lokality	Názov lokality	Kraj
SKCHVU052	Čergov	Prešovský kraj

Vyhlasovací predpis: [Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 28/2011 Z. z. z 1. februára 2011](#)

2. osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, SAC) - vyhlasované na základe smernice o biotopoch - v národnej legislatíve: územia európskeho významu - pred vyhlásením, po vyhlásení je územie zaradené v príslušnej národnej kategórii chránených území. Z hľadiska

územnej ochrany prírody **do katastrálneho územia Vyšný Tvarožec zasahuje chránené územie európskeho významu: Tvarožecké lúky.**

Kód lokality: **SKUEV0952**

Kraj: Prešovský kraj

Rozloha: 76,120 ha

Správcovia: RSOPK Prešov - na ploche: 76,12 ha.

Katastrálne územia: Gaboltov, Nižný Tvarožec, Vyšný Tvarožec

Vyhlasovací predpis: Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 451/2023 Z. z., ktorým sa ustanovuje národný zoznam území európskeho významu.

Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany:

6510 Nížinné a podhorské kosné lúky

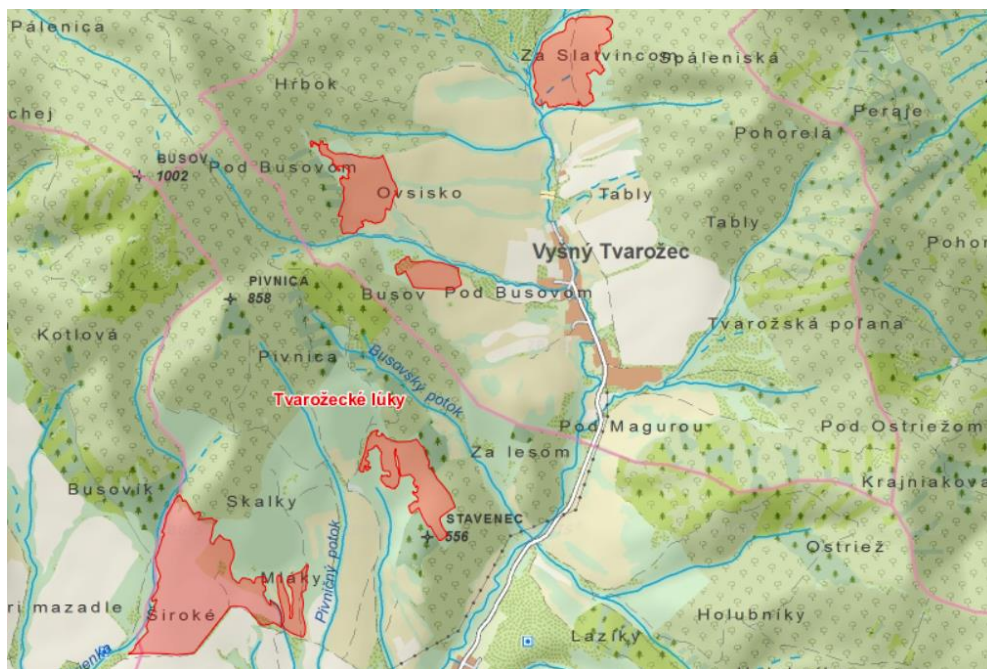
Ciele ochrany: Zachovanie stavu biotopu 6510 (Lk1) Nížinné a podhorské kosné lúky za splnenia nasledovných atribútov:

Parameter	Merateľnosť	Cieľová hodnota	Doplňkové informácie
Výmera biotopu	ha	61,3	Udržať výmeru biotopu .
Zastúpenie charakteristických druhov	počet druhov/16 m ²	najmenej 15 druhov	Charakteristické/typické druhové zloženie: Charakteristické/typické druhové zloženie: <i>Acetosa pratensis</i> , <i>Acetosella vulgaris</i> , <i>Agrimonia eupatoria</i> , <i>Agrostis capillaris</i> , <i>Achillea millefolium</i> , <i>Alchemilla</i> sp., <i>Antoxanthum odoratum</i> , <i>Arrhenatherum elatius</i> , <i>Briza media</i> , <i>Campanula patula</i> , <i>Carex hirta</i> , <i>Carex pallescens</i> , <i>Carex tomentosa</i> , <i>Carlina acaulis</i> , <i>Carum carvi</i> , <i>Cerastium holosteoides</i> , <i>Colchicum autumnale</i> , <i>Colymbada scabiosa</i> , <i>Crepis biennis</i> , <i>Cruciata glabra</i> , <i>Cynosurus cristatus</i> , <i>Dactylis glomerata</i> , <i>Daucus carota</i> , <i>Deschampsia cespitosa</i> , <i>Equisetum arvense</i> , <i>Festuca pratensis</i> , <i>Festuca rubra</i> , <i>Festuca rupicola</i> , <i>Filipendula vulgaris</i> , <i>Fragaria viridis</i> , <i>Galium mollugo</i> agg., <i>Galium verum</i> , <i>Hypericum maculatum</i> , <i>Hypericum perforatum</i> , <i>Jacea phrygia</i> agg. , <i>Jacea pratensis</i> , <i>Knautia arvensis</i> , <i>Lathyrus pratensis</i> , <i>Leontodon hispidus</i> , <i>Leontodon autumnalis</i> , <i>Leucanthemum vulgare</i> , <i>Linum catharticum</i> , <i>Lotus corniculatus</i> , <i>Luzula campestris</i> , <i>Lychnis flos - cuculi</i> , <i>Medicago lupulina</i> , <i>Myosotis arvensis</i> , <i>Origanum vulgare</i> , <i>Pastinaca sativa</i> , <i>Phleum pratense</i> , <i>Pilosella officinarum</i> , <i>Pimpinella major</i> , <i>Pimpinella saxifraga</i> , <i>Plantago lanceolata</i> , <i>Plantago media</i> , <i>Poa pratensis</i> , <i>Polygala vulgaris</i> , <i>Potentilla argentea</i> , <i>Potentilla erecta</i> , <i>Potentilla reptans</i> , <i>Prunella vulgaris</i> , <i>Ranunculus acris</i> , <i>Ranunculus polyanthemus</i> , <i>Ranunculus repens</i> , <i>Rhinanthus minor</i> , <i>Salvia pratensis</i> , <i>Sanguisorba minor</i> , <i>Securigera varia</i> , <i>Silene vulgaris</i> , <i>Stellaria graminea</i> ,

			<i>Taraxacum officinale, Thymus pulegioides, Tithymalus cyparissias, Tragopogon orientalis, Trifolium montanum, Trifolium pratense, Trifolium repens, Trisetum flavescens, Veronica chamaedrys, Vicia cracca, Vicia sepium.</i>
Vertikálna štruktúra biotopu	percento pokrytia drevín a krovín/plocha biotopu	menej ako 30 %	Udržané nízke zastúpenie drevín a krovín.
Zastúpenie alochtónnych /inváznych/invázne sa správajúcich druhov	percento pokrytia/25 m ²	menej ako 15%	Minimálne zastúpenie nepôvodných a sukcesných druhov <i>Calamagrostis epigejos, Solidago canadensis, Solidago gigantea, Stenactis annua.</i>

Zdroj: <https://natura2000.sopsr.sk/lokality/uev/lokality-uev/?uev=SKUEV0952>

Obrázok 4 Tvarožecké lúky

Zdroj: <https://www.biomonitoring.sk/InternalGeoportal/ProtectedSites/DetailSiteMap/716>

Tabuľka 10 Prehľad CHÚ v okrese Bardejov

Kód lokality	Názov lokality	Kraj
SKUEV0331	Čergovský Minčol	Prešovský kraj
SKUEV0332	Čergov	Prešovský kraj
SKUEV0754	Stebnícka Magura	Prešovský kraj
SKUEV0755	Regetovské rašelinisko	Prešovský kraj
SKUEV0936	Horný tok Tople	Prešovský kraj
SKUEV0937	Becherovská tisina	Prešovský kraj
SKUEV0943	Livovská jelšina	Prešovský kraj
SKUEV0952	Tvarožecké lúky	Prešovský kraj
SKUEV4096	Gerlachovské lúky	Prešovský kraj
SKUEV4100	Lúky pod Beskydom	Prešovský kraj

Zdroj: <https://natura2000.sopsr.sk/lokality/>

Odpadové hospodárstvo

Obec je zodpovedá za nakladanie s odpadmi (Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov), ktoré vznikli na území obce a tieto podrobnosti o nakladaní s odpadmi obec upravuje vo všeobecne záväznom nariadení (VZN). Náklady na činnosti nakladania s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi hradí obec z miestneho poplatku podľa zákona o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady.

Základnou podmienkou pre zhodnocovanie odpadov je ich separovaný zber v požadovanom kvalitatívnom a kvantitatívnom rozsahu. Systém separovaného zberu si zvolí obec podľa špecifických potrieb a podmienok územia. V komunálnej sfére je prioritné plánovanie zamerané na zlepšenie technického vybavenia miest a obcí pre separovaný zber odpadov, na efektívnosť zberového systému v obciach a mestách so zabezpečením väčšieho množstva separovaných zložiek komunálneho odpadu a na doriešenie zberu nebezpečných zložiek z komunálneho odpadu. Zníženie zneškodňovania biologicky rozložiteľných odpadov na skládkach odpadov vyvoláva potrebu alternatívnych metód zhodnocovania biologicky rozložiteľných odpadov po ich separovanom zbere.

Zber a vývoz komunálneho a separovaného odpadu v obci zabezpečuje KOSIT EAST s.r.o. Košice.

Vývoz TKO je zabezpečovaný pravidelne 1x za dva týždne a separovaný zber podľa harmonogramu vývozov v obci. Odpad je odovzdaný na skládku TKO, ktorá sa nachádza v katastri obce Papín okres Humenné, Petrovce okres Vranov nad Topľou.

V roku 2024 predstavoval odpad z obce celkom: 22,5 t,

z toho TKO: Zmesový komunálny odpad: 14,6 t, Objemný odpad: 1,2 t, Drobný stavebný odpad 0,t.

Separovaný odpad: Papier: 0,4t, Sklo: 2,1t, Plasty: 3,6 t, Kovový odpad: 5,0 t, Elektroodpad: 0,5 t, Biologicky rozložiteľný odpad: obyvatelia recyklujú v domácich kompostoviskách

Zdroj: OcÚ Vyšný Tvarožec

História obce

Obec Vyšný Tvarožec sa nachádza pod hlavným chrbtom Nízkych Beskýd, neďaleko poľských hraníc. Bola založená na zákupnom práve. Prvá písomná zmienka o dedine pochádza z roku 1414. Patrila k rozsiahlemu makovickému panstvu. Sakrálnou dominantou obce je gréckokatolícky Chrám Sv. Kozmu a Damiána, ktorý bol postavený v roku 1903. Gréckokatolícka farnosť má sídlo v Nižnom Tvarožci. Svetská pamiatka obce, ktorá jej dodáva osobitú čaru, je jej zachovaná ľudová architektúra. Dodnes tu stojí niekoľko pôvodných dreveničiek, zachovali sa i hospodárske sypance. Občania majú k dispozícii kultúrny dom. V dôsledku povodňovej hrozby, bol v obci vytvorený suchý polder. Vyšný Tvarožec je obklopený viacerými prírodnými krásami má dobré predpoklady pre rozvoj v oblasti cestového ruchu.

Kráľ Žigmund v roku 1414 potvrdil Cudarovcom vlastníctvo ich dedičného panstva Makovica, ku ktorému patrila aj Vyšný Tvarožec. Pri tejto príležitosti vznikli prvé správy o tejto dedine. Z ich obsahu vyplýva, že Vyšný Tvarožec jestvoval už pred rokom 1414.

V písomnostiach z 15. – 16. storočia sa vyskytuje zväčša v maďarských názvoch Thurospathaka a Felsewhurospathaka, odvodených od slovenského názvu Tvarožec, ktorý sa do písomností dostal náhodne a v skomolenej podobe.

Vzhľadom na zemepisnú polohu dediny, jej názov, obsah správ z roku 1414 a vývin osídlenia najbližšieho okolia možno usúdiť, že Vyšný Tvarožec založili usadlíci so šoltýsom podľa zákupného práva koncom 14., prípadne začiatkom 15. storočia, pričom bol mladšou dedinou ako južnejšie ležiaci Nižný Tvarožec. Šoltýstvo tu jestvovalo aj v 16. storočí.

Vyšný Tvarožec bol v 15.-16. storočí nepretržite majetkovou súčasťou panstva Makovica. V druhej polovici 15. storočia tu hospodárilo okolo päť sedliackych domácností, ale v roku 1492 už len tri. Čoskoro sa pravdepodobne aj tie odsťahovali a sídlisko spustlo. Dedina sa nevyskytuje v listinách o panstve Makovica zo začiatku 16. storočia. Nové obyvateľstvo sa tu usadilo v 20.-30. rokoch 16. storočia.

V rokoch 1543, 1567 a 1588 sedliacke domácnosti zdanili daňou kráľovi od 9,2 resp. 1 porty, pričom v roku 1567 hospodárili len tri domácnosti. Jedna na celej a dve na polovičných usadlostiach. V tých rokoch tu boli 3,3 a 2 želiarske domácnosti. Sídlisko malo v roku 1600 štyri obývané poddanské domy a dom Šoltýsa.

Koncom 16. storočia bol Vyšný Tvarožec malou dedinou a počet obyvateľov a domov vzrástol po prisťahovaní ďalších obyvateľov. V roku 1618 už hospodárilo 14 sedliackych domácností zväčša na polovičných, ale aj menších usadlostiach. Šoltýstvo s mlynom patrilo dvom rodinám. Vyšný Tvarožec patril k rusínskym dedinám na panstve Makovica.

Zdroj: Individuálna výročná správa obce Vyšný Tvarožec za rok 2023

Významné osobnosti

Juraj Hopko, prvý predseda JRD

Jozef Gaganec, rodák z obce a prvý gréckokatolícky biskup v Prešove

Zdroj: Individuálna výročná správa obce Vyšný Tvarožec za rok 2023

Spolky a organizácie v obci

DHZ

Poľana pozemkové spoločenstvo Vyšný Tvarožec

Poľovnícke združenie Busov

Pamiatky a iné objekty

V obci sa nachádza gréckokatolícky **chrám sv. Kozmu a Damiána**, postavený bol v roku 1903. Je to jednoloďový priestor s polygonálnym uzáverom presbytéria a do štítového priečelia situovanou predstavanou vežou. Opakuje architektonické tvary východoslovenských sakrálnych barokovo-klasicistických stavieb z obdobia rokov 1770-1830. Fasádová úprava s náročnou rustikou. Na veži je baroková baňa.

Zdroj: <https://www.pamiatkynaslovensku.sk/vysny-tvarozec-chram-sv-kozmu-a-damiana>

Obrázok 5 Gréckokatolícky chrám sv. Kozmu a Damiána v obci Vyšný Tvarožec

Symbole obce

Symbolmi obce Vyšný Tvarožec sú erb, vlajka a pečať obce.

Blazón erbu: V striebornom štíte zo zelenej pažite vyrastajúci zelený listnatý strom, za ním bežiaca obrátená ohliadajúca sa červená líška, sprava prilieta ku korune červený obrátený vták.

Komentár: Prírodný motív podľa odtlačku pečatidla obce z roku 1819.

Číslo uznesenia: OZ - 3-99

Signatúra HR SR: V-64/1995

Autori: Jozef Petrovič, Kvetoslava Hanzová

Zdroj: https://ives.minv.sk/heraldreg/detail?id_nositel=2051

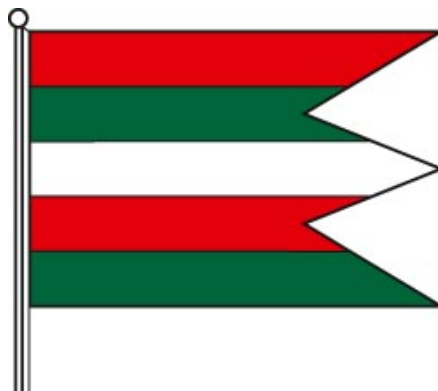
Vlajka obce má podobu piatich pozdĺžnych pruhov červeného, zeleného, bieleho, červeného a zeleného. Vlajka má pomer strán 2 : 3 a ukončená je tromi cípmi, t. j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny jej listu. Farebnosť pruhov na vlajke je daná farbami obecného erbu.

Zdroj: <https://www.buyflags.eu/vysny-tvarozec>

Obrázok 6 Erb obce Vyšný Tvarožec

Obrázok 7 Vlajka obce Vyšný Tvarožec

Zdroj: https://ives.minv.sk/heraldreg/detail?id_nositel=2051

Technická infraštruktúra a doprava

Zásobovanie vodou

Obec má vybudovaný obecný vodovod.

Odvádzanie a čistenie odpadových vôd

Kanalizačnú sieť je potrebné vybudovať, nakoľko v celej obci chýba. Odpadové vody sú v obci individuálne odvádzané do žump. Dažďové vody z intravilánu obce sú odvádzané priekopami.

Zásobovanie elektrickou energiou

Obec Vyšný Tvarožec je elektrifikovaná. Elektrina je privádzaná vzdušným vedením vysokého napätia. Elektrické vedenie je po betónových stĺpoch. Domácnosti sú individuálne zmluvne viazané rôznymi dodávateľmi elektrickej energie, ktoré sú na trhu. Elektrickú energiu pre obecný úrad dodáva spoločnosť Východoslovenská distribučná, a. s., Mlynská 31, 042 91 Košice.

Zásobovanie teplom

Zásobovanie teplom je decentralizované do malých domových a individuálnych kotolní, časť bytov je vykurovaná pecami. Obec Vyšný Tvarožec nie je plynofikovaná. Obyvatelia majú možnosť využívať pevné palivá, drevo, čierne a hnedé uhlie a elektrickú energiu. Zdroje a zariadenia na využívanie obnoviteľných zdrojov energie väčšieho rozsahu sa v obci nenachádzajú. Pri riešení spôsobu zásobovania teplom v riešenom území bude potrebné

vychádza z prioritných funkcií obce, ktorou je hlavne obytná funkcia.

Telekomunikačné, mobilné siete a internetové pripojenie

Obec Vyšný Tvarožec telekomunikačne prislúcha do UTO Bardejov. Telefónni účastníci sú napojení prostredníctvom miestnej siete. Miestna telefónna sieť je riešená káblovým nadzemným vedením. Rozvod miestneho rozhlasu je prevedený na oceľových stĺpoch. Ústredňa rozhlasu je situovaná v budove obecného úradu. V obci majú pokrytie tieto siete: Slovak Telekom, Orange a O2.

Televízny signál (TVS)

Prijem TV signálu v súčasnosti sa zabezpečuje prostredníctvom individuálnych antén a digitálnych satelitných prijímačov.

Priemyselná výroba

Okres Bardejov patrí z hľadiska objemu priemyselnej produkcie i zamestnanosti v rámci územia Prešovského kraja medzi významné okresy. Z hľadiska plošného rozmiestnenia priemyselnej výroby táto je prevažne sústredená v okresnom meste.

Automobilová doprava a miestne komunikácie

Obcou Vyšný Tvarožec prechádza cesta III. triedy č. III/3487, ktorá je v správe SaÚC PSK. V obci sa nachádzajú aj miestne komunikácie. V prevažnej miere obcou jazdia osobné automobily, ktoré využívajú rodiny aj jednotlivci na prepravu do práce a školy.

Autobusová doprava

Nosným prepravným systémom v obci Vyšný Tvarožec je autobusová doprava. Slúži ako hlavný prepravný systém poskytujúci obyvateľom možnosť prepravy medzi okresným mestom, do zamestnania, školy a za zábavou. Zabezpečuje ju SAD Prešov, a.s.

Železničná doprava

Obcou neprechádza žiadna železnica. Najbližšia železnica je v Bardejove.

Zdroj: OcÚ Vyšný Tvarožec

Vzdelávanie a školstvo

V obci Vyšný Tvarožec sa nenachádza materská škola ani základná škola. Materskú školu a základnú deti navštevujú v okolitých obciach.

Zdravotníctvo a sociálna oblasť

Zdravotnícke ani sociálne zariadenia sa v obci Vyšný Tvarožec nenachádzajú. Dospelí navštevujú praktického lekára deti a dorast navštevujú lekára pre deti a dorast v Gaboltove. Stomatológa a ďalších špecialistov navštevujú prevažne v Bardejove. Najbližšia lekáreň a nemocnica je v Bardejove.

Sociálna starostlivosť: sociálne služby v okrese Bardejov zabezpečuje: Centrum sociálnych služieb v Kružlove, Zariadenie pre seniorov sv. Kozma n.o. Nižná Polianka, zariadenie pre seniorov v Zborove a v Bardejove. Ďalšie zariadenia v okresnom meste Bardejov, ktoré zabezpečujú sociálne služby:

1. Zariadenie opatrovateľskej služby v NsP Bardejov: zariadenie opatrovateľskej služby poskytuje starostlivosť občanom, ktorí sa ocitli v sociálnej núdzi a sú odkázaní na zabezpečenie nevyhnutných životných úkonov, ak týmto občanom nemožno poskytnúť opatrovateľskú službu v jeho byte. Počas pobytu v Zariadení opatrovateľskej služby ma klient zabezpečené profesionálne služby, odborné a obslužné činnosti: ubytovanie v 1 - 2 posteľových izbách, celodennú stravu, upratovanie, pranie, žehlenie, údržba šatstva, opatrovateľskú starostlivosť, rehabilitačné služby, v prípade potreby odborné lekárske vyšetrenie, duchovné služby, pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, spoločenskú miestnosť, neobmedzené návštevne hodiny, a podmienky na úschovu cenných vecí. Zdroj: <http://www.nsp-bardejov.sk>

2. Sociálny dom ANTIC n.o.: je nezisková organizácia, ktorá vo februári 2016 otvorila moderné, nadštandardné zariadenie sociálnych služieb - zariadenie pre seniorov (ZpS). Splňa všetky predpoklady, aby sa stalo domovom pre seniorov i ľudí, ktorí potrebujú celodennú starostlivosť a chcú dôstojne, harmonicky a plnohodnotne žiť svoj život. Poskytuje starostlivosť a ubytovanie tak klientom, ktorí sú sebestační a nechcú žiť osamote, ako aj klientom, ktorí pre svoj nepriaznivý zdravotný stav vyžadujú sústavnú opateru inej osoby, alebo poskytovanie starostlivosti z iných vážnych dôvodov. Poskytuje moderné opatrovateľské metódy spolu s

komplexným a individuálnym prístupom k seniorom a osobám so zdravotným postihnutím. Imobilní klienti majú možnosť voľného pohybu na vozíčkoch, alebo za pomoci personálu. Podporuje aktivity pre naplnenie rozvoja svojpomoci a vzájomnej pomoci, chuť našich klientov zúčastňovať sa na spoločenskom živote.

Zdroj: <https://www.sdantic.sk/>

3. Centrum sociálnych služieb: Centrum sociálnych služieb sa nachádza na Wolkerovej ulici Centrum sociálnych služieb (ďalej len CSS) je zariadenie sociálnych služieb, ktoré poskytuje svoje služby v 6 svojich prevádzkach na území mesta Bardejov. Sídlo od 01.07.2015 je na ulici Wolkerova 594/11. CSS poskytuje sociálne služby v zmysle zákona č. 448/2008 Z.z o sociálnych službách v nasledovných zariadeniach:

- Zariadenie pre seniorov, Wolkerova 11
- Zariadenie pre seniorov, Toplianska 9
- Zariadenie opatrovateľskej služby Wolkerova 11
- Denný stacionár, Toplianska 9A
- Nocľaháreň, Kacvinského 13
- Útulok, Kacvinského 13

Podporné sociálne služby:

- Jedáleň, Wolkerova 11
- Jedáleň, Toplianska 9
- Senior centrum, Toplianska 9A
- Denné centrum, Toplianska 9A
- Denné centrum, Bardejovská Nová Ves
- Denné centrum, Dlhá Lúka
- Denné centrum, Mihaľov

CSS poskytuje sociálne služby formou celoročnou pobytovou v Zariadení pre seniorov a v Zariadení opatrovateľskej služby. V dennom stacionári poskytuje sociálne služby ambulantnou formou.

Zdroj: <http://www.cssbardejov.sk>

Časť A.I - Analýza vnútorného prostredia

Ľudské zdroje

Ľudské zdroje sú základným predpokladom pre zabezpečenie prosperity každého územia.

Tabuľka 11 Údaje o obyvateľoch obce Vyšný Tvarožec SODB 2021

Údaje o obyvateľoch			
Počet obyvateľov spolu:	muži:	ženy:	
121	67	54	
Hustota obyvateľstva (ob./km²):	Štátni občania:	Cudzinci:	
14,74	121	0	
Veková štruktúra			
0 - 14-roční:	15 - 64-roční:	65 a viac roční:	Priemerný vek (roky):
19	85	17	40,17
Vzdelanie			
základné:	stredoškolské:	vysokoškolské:	Ekonomicky aktívni:
25	65	17	57
Najpočetnejšie náboženské vyznania			
Gréckokatolícka cirkev na Slovensku (gréckokatolícka):	Pravoslávna cirkev na Slovensku (pravoslávna):	Rímskokatolícka cirkev v Slovenskej republike (rímskokatolícka):	
94	16	6	
Rodinný stav			
slobodný, slobodná:	ženatý, vydatá:	rozvedený, rozvedená:	vdovec, vdova:
56	53	5	7

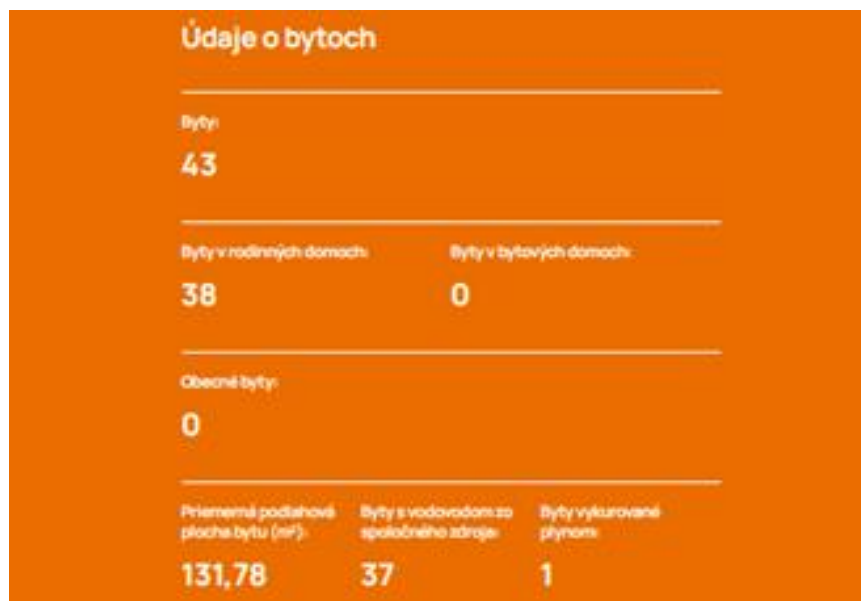
Zdroj: <https://www.scitanie.sk/moja-obec/SK0411519952>

Tabuľka 12 Údaje o domoch v obci Vyšný Tvarožec SOBD2021

Zdroj: <https://www.scitanie.sk/moja-obec/SK0411519952>

Tabuľka 13 Údaje o bytoch v obci Vyšný Tvarožec SOBD2021

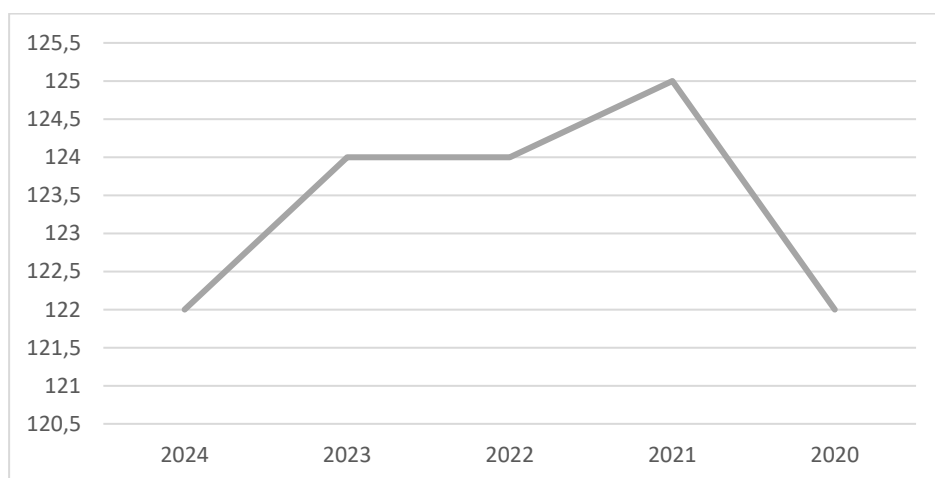
Zdroj: <https://www.scitanie.sk/moja-obec/SK0411519952>

Tabuľka 14 Vývoj počtu obyvateľov v obci Vyšný Tvarožec od roku 2020 - 2024

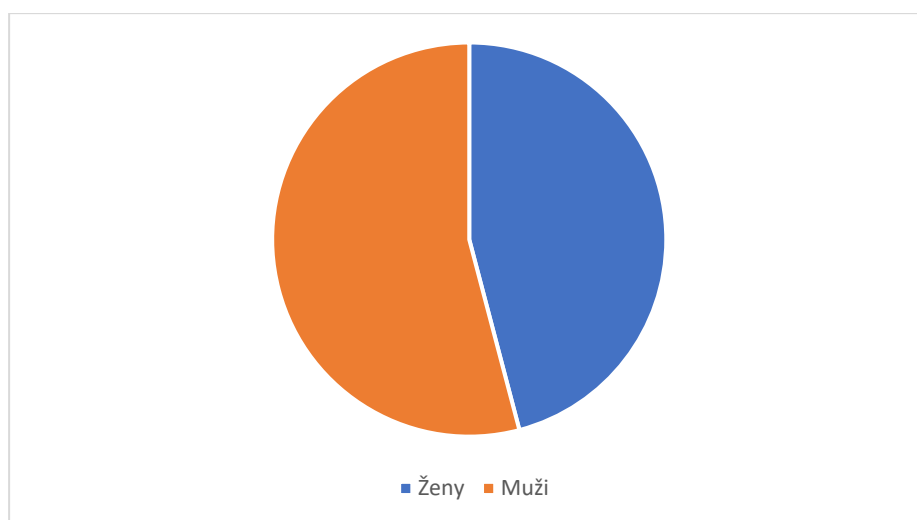
Rok	Ženy	Muži	Počet obyvateľov spolu
2024	56	66	122
2023	56	68	124
2022	56	68	124
2021	55	70	125
2020	54	68	122

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 1 Vývoj počtu obyvateľov v r. 2020 – 2024 v obci Vyšný Tvarožec

Graf 2 Počet obyvateľov podľa pohlavia v roku 2024 v obci Vyšný Tvarožec

Tabuľka 15 Prirodzený prírastok obyvateľstva v obci Vyšný Tvarožec od roku 2020 - 2024

Názov ukazovateľa	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023	Rok 2024
Počet narodených spolu:	0	1	1	1	0
Počet zomretých spolu:	1	0	1	0	0
Prirodzený prírastok/úbytok	-1	1	0	1	0

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 16 Prírastok obyvateľstva sťahovaním v obci Vyšný Tvarožec od roku 2020 - 2024

Názov ukazovateľa	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022	Rok 2023	Rok 2024
Počet prisťahovaných spolu:	2	3	2	1	0
Počet odsťahovaných spolu:	0	0	3	2	2
Migračné saldo spolu:	2	3	-1	-1	-2
Celkový prírastok obyvateľstva	1	4	-1	0	-2

Zdroj: ŠÚ SR

Jedným z najcitlivejších indikátorov sociálnoekonomického rozvoja je migrácia obyvateľstva. Imigrácia, resp. emigrácia miestnych obyvateľov je vonkajším signálom akýchkoľvek pozitívnych ako aj negatívnych podnetov a zmien. V roku 2020- 2021 sa prisťahovalo do obce viac obyvateľov ako odišlo z obce, tzn. migračné saldo dosahovalo kladné hodnoty. V rokoch 2022-2024 z hľadiska migrácie prevyšoval počet vystťahovaných nad prisťahovanými, tzn., že migračné saldo dosahovalo záporné hodnoty, čo bolo spôsobené najmä odchodom mladých ľudí za prácou a lepšími podmienkami pre život. Vývoj migračného salda v konečnom dôsledku ovplyvňuje aj celkový pohyb obyvateľov v obci Vyšný Tvarožec.

Vývoj migrácie na Slovensku bude vo veľkej miere závisieť od priebehu integračných procesov v Európe a od migračnej situácie vo svete. Predpokladá sa, že migračné saldo Slovenskej republiky v budúcnosti ovplyvní hlavne skupina obyvateľov (občanov SR), ktorí budú hľadať uplatnenie vo vyspelých krajinách a skupina prisťahovalcov z rozvojových krajín. Dá sa predpokladať, že čím bude na Slovensku priaznivejšia situácia, čím bude vyššia životná úroveň, tým menej obyvateľov bude odchádzať, a tým viac cudzincov bude mať záujem prisťahovať sa.

Táto časť obsahuje:

- kompletnú analýzu vnútorného prostredia na základe overeného súboru kvantitatívnych a kvalitatívnych dát (ďalej len „dátová základňa“) podľa jednotlivých oblastí vrátane finančnej a hospodárskej situácie,
- analýzu silných a slabých stránok územia,
- identifikáciu hlavných vonkajších faktorov rozvoja územia (výber hlavných faktorov),
- analýzu vplyvu vonkajšieho prostredia na vývoj situácie v území (zoznam),
- analýzu príležitostí a ohrození pre rast a rozvoj územia (posúdenie hlavných faktorov z hľadiska príležitostí a ohrození),
- analýzu väzieb územia,
- SWOT analýzu (súhrnná tabuľka, syntéza výsledkov),
- analýzu možných rizík a hrozieb, identifikáciu kritických oblastí rozvoja,
- identifikáciu východísk a možných riešení,
- odhad budúceho možného vývoja.

Analýza príčin a dôsledkov

Cieľom analýzy príčin a dôsledkov je:

- identifikovať problémy,
- nájsť ich príčiny a dôsledky, ktoré z nich vyplývajú.

V obci Vyšný Tvarožec sú identifikované 2 základné problémy:

1. *Nedostatočný stav miestnych komunikácií*
2. *Nedostatočný stav verejných budov a verejných priestranstiev*

V nasledujúcom strome problémov je možné vidieť schému jednotlivých problémov, ich súvislostí a dôsledkov.

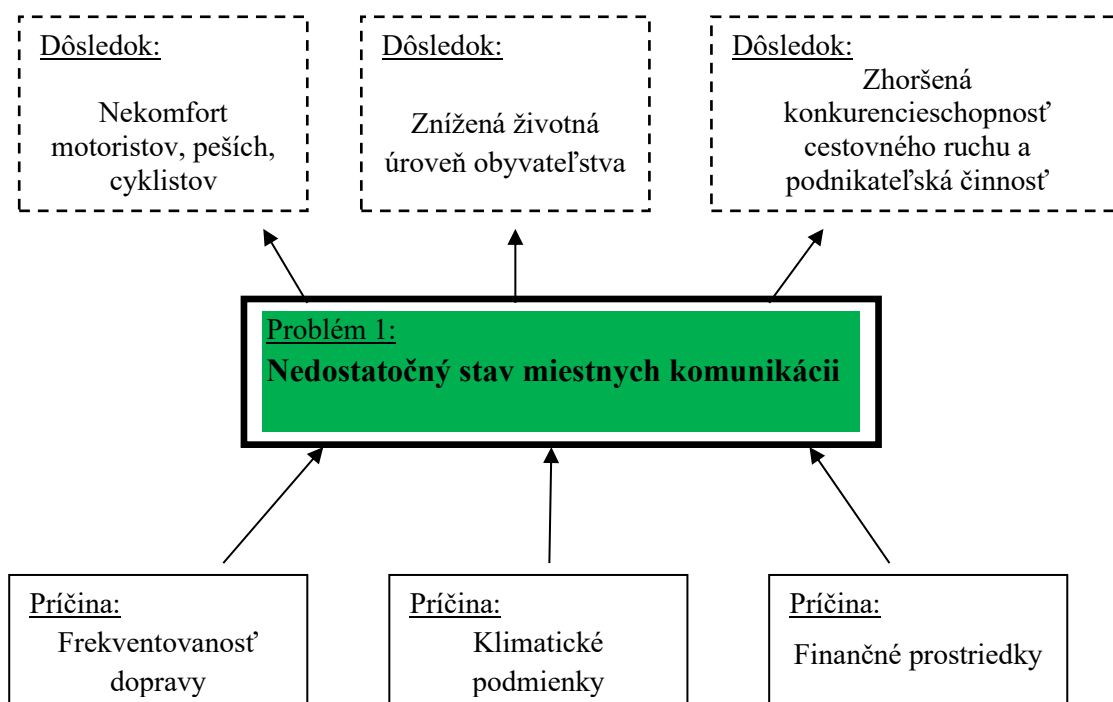
1. *Nedostatočný stav miestnych komunikácií:*

Problém je spôsobený 3 hlavnými príčinami - frekventovanosť dopravy, klimatické podmienky a chýbajúce finančné prostriedky. Vďaka týmto príčinám sa stav vozoviek v obci zhoršuje.

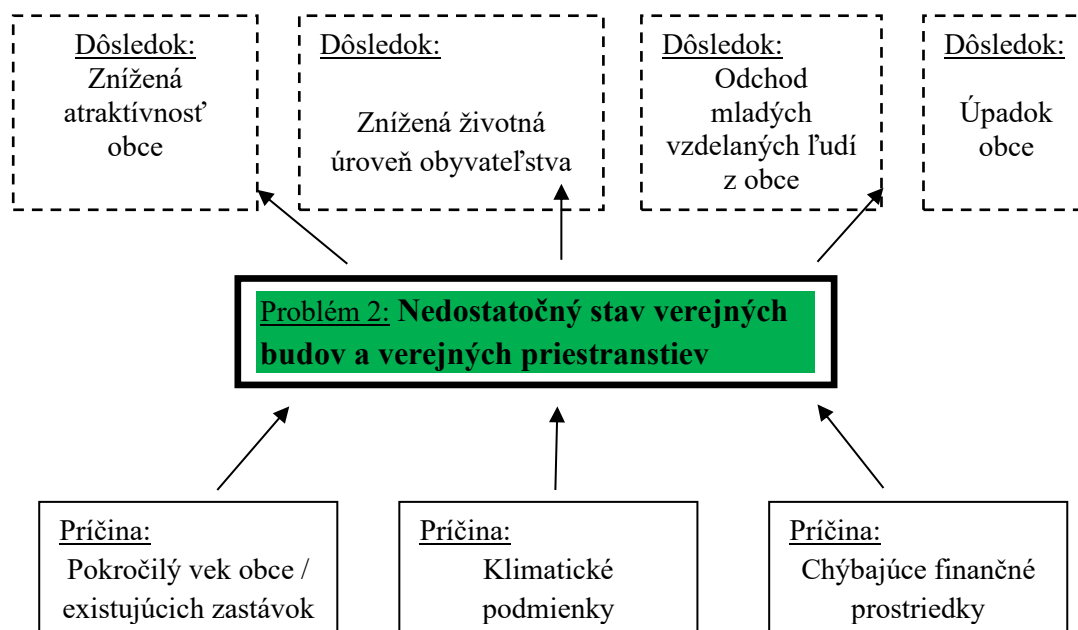
2. *Nedostatočný stav verejných budov a verejných priestranstiev:*

Problém spôsobujú 3 hlavné príčiny - vek obce, klimatické podmienky a nedostatok finančných prostriedkov. Tieto faktory zapríčiňujú, že v obci nie je dokončená rekonštrukcia KSB, oplatenie okolo cintorína, oprava minerálneho prameňa, chýba multifunkčné ihrisko, altánok.

Tabuľka 17 Schéma stromu problémov

Zdroj: vlastné spracovanie

Zdroj: vlastné spracovanie

Hospodárenie obce

Obec Vyšný Tvarožec pri hospodárení musí dodržiavať Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení neskorších zákonov a má mať vypracované a schválené Zásady hospodárenia a nakladania s majetkom obce. Rozpočet obce je základným nástrojom finančného hospodárenia v príslušnom rozpočtovom roku, ktorým sa riadi financovanie úloh a funkcií obce v príslušnom rozpočtovom roku. Rozpočtový rok je zhodný s kalendárnym rokom.

Príjmy rozpočtu obce sú:

- a) výnosy miestnych daní a poplatkov podľa osobitného predpisu
- b) nedaňové príjmy z vlastníctva a z prevodu vlastníctva majetku obce a z činnosti obce a je rozpočtových organizácií podľa tohto alebo osobitného zákona,
- c) úroky a iné príjmy z finančných prostriedkov obce,
- d) sankcie za porušenie finančnej disciplíny uložené obcou,
- e) dary a výnosy dobrovoľných zbierok v prospech obce,
- f) podiely na daniach v správe štátu podľa osobitného predpisu,
- g) dotácie zo štátneho rozpočtu na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy v súlade so zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok a dotácie zo štátnych fondov,
- h) ďalšie dotácie zo štátneho rozpočtu v súlade so zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok,
- i) účelové dotácie z rozpočtu vyššieho územného celku alebo z rozpočtu inej obce na realizáciu zmlúv podľa osobitných predpisov,
- j) prostriedky z Európskej únie a iné prostriedky zo zahraničia poskytnuté na konkrétny účel,
- k) iné príjmy ustanovené osobitnými predpismi.

Obec môže na plnenie svojich úloh použiť aj:

- a) prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov,
- b) prostriedky získané z rozdielu medzi výnosmi a nákladmi z podnikateľskej činnosti po zdanení,
- c) návratné zdroje financovania,
- d) združené prostriedky.

Výdavky rozpočtu obce - z rozpočtu obce sa uhrádzajú:

- a) záväzky obce vyplývajúce z plnenia povinností ustanovených osobitnými predpismi,

- b) výdavky na výkon samosprávnych pôsobností obce podľa osobitných predpisov a na činnosť rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií zriadených obcou,
- c) výdavky na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy podľa osobitných predpisov,
- d) výdavky spojené so správou, údržbou a zhodnocovaním majetku obce a majetku iných osôb, ktorý obec užíva na plnenie úloh podľa osobitných predpisov,
- e) záväzky vzniknuté zo spolupráce s inou obcou alebo s vyšším územným celkom, prípadne s ďalšími osobami na zabezpečenie úloh vyplývajúcich z pôsobnosti obce vrátane záväzkov vzniknutých zo spoločnej činnosti,
- f) výdavky vyplývajúce z medzinárodnej spolupráce obce,
- g) úroky z prijatých úverov, pôžičiek a návratných finančných výpomocí,
- h) výdavky súvisiace s emisiou cenných papierov vydaných obcou a na úhradu výnosov z nich,
- i) iné výdavky ustanovené osobitnými predpismi.

Z rozpočtu obce sa môžu poskytovať dotácie PO, ktorých zakladateľom je obec, a to na konkrétne úlohy a akcie vo verejnom záujme alebo v prospech rozvoja územia obce. Obec môže poskytovať dotácie inej obci alebo VÚC, ak zabezpečuje niektoré úlohy pre obec, alebo ak ide o poskytnutie pomoci pri likvidácii následkov živelnnej pohromy, havárie alebo inej podobnej udalosti na ich území.

Tabuľka 18 Výnosy obce Vyšný Tvarožec za rok 2024

Popis /číslo účtu a názov/	Suma 2024
602 - Tržby z predaja služieb	0
632 - Podielové dane	36 363,02
632 1 - Daň z pozemkov	1 493,21
632 2 - Daň zo stavieb	427,89
632 3 - Daň za psa	67,50
633 - Výnosy z poplatkov	127
633 1 - Výnosy z poplatkov - odpad	1 274
641 - Tržby z predaja majetku	517,92
642 - Tržby z predaja materiálu	0
648 - Ostatné výnosy z prevádzkovej činnosti	266,70
653 - Zúčtovanie ostatných rezerv	1 000
662 - Úroky	0
668 - Ostatné finančné výnosy	
693 01 - Výnosy - kultúra	
693 02 - Výnosy - oprava KSB	
693 2 - Výnosy - register obyvateľstva	68,52
693 20 - Výnosy - inflácia	685
693 3 - Výnosy - §54	15
693 6 - Výnosy - voľby	3 723,30
694 - Výnosy samosprávy z kapit. transferov zo ŠR	5 112
697 1 - Výnosy samosprávy z bežných transferov - hasiči	1 400

Tabuľka 19 Náklady obce Vyšný Tvarožec za rok 2024

Popis /číslo účtu a názov/	Suma 2024
501 - Spotreba materiálu	5 912,24
501 1 – Spotreba materiálu - PHM	623,50
502 - Spotreba energie	3 346,87
503 1 - Vodné	105,61
511 - Opravy a udržiavanie	1 262,72
512 - Cestovné	1 849,38
513 - Náklady na reprezentáciu	1 183,39
518 - Ostatné služby	1 331,48
518 1 - Telefón	547,70
518 2 - Odpad	3 011,52
518 3 - Poštovné	94,50
518 7 - Internet	451,72
521 - Mzdové náklady	16 364,90
524 - Záonné sociálne náklady	5 022,23
525 – Ostatné sociálne poistenie	600
527 – Záonné sociálne dávky	143,58
527 1 – Pracovné prostriedky	95,50
538 - Ostatné dane a poplatky	38,40
538 2 – Kolky/správne poplatky	60
538 3 – Odpad – poplatky §329/2018	379,48
545 – Ostatné pokuty, penále a úroky z omeškania	30
548 – Ostatné náklady na prevádzkovú činnosť	0
548 1 – Členské príspevky	376,63
548 3 - Poistenie	254,16
548 4 – Štartovné	10
548 5 – Poplatky Slogram	58,56
551 - Odpisy DNM a DHM	11 292
553 – Rezervy	1 000
562 - Úroky	562,98
568 - Ostatné finančné náklady	400,48
585 1 – Spoločná úradovňa	1 337,60
586 1 – Jednota dôchodcov	100
586 4 – Príspevok jednotlivcovi	0
586 5 – Transfer na JDS	0

Zdroj: Účtovná závierka obce Vyšný Tvarožec za rok 2024

Časť A.II Analýza vonkajšieho prostredia

Dôležitým aspektom v analýze vonkajšieho prostredia je stratégia štrukturálnej politiky Európskej únie a jej implementácia do slovenských pomerov. Počas programovacieho obdobia EÚ 2000-2006 (pre Slovenskú republiku išlo o roky 2004-2006) používala Európska únia stratégiu regionálnej politiky založenú na rovnomernom prístupe samospráv k štrukturálnym fondom. Od programovacieho obdobia 2007-2013 sa stratégia regionálnej politiky zmenila, keďže sa už nezamerala na znižovanie regionálnych disparít formou podpory zaostalých regiónov, ale na základe skúseností z regionálneho rozvoja zo západoeurópskych krajín, rozhodla sa posilňovať predovšetkým vytýčené póly rastu, ktoré sú najviac konkurencie schopné a majú najväčší potenciál rozvoja. Jednotlivými krajinami vytýčené póly rastu mali byť nositeľmi rozvoja v jednotlivých regiónoch a postupom času by sa rozvoj z týchto pólov rastu mal šíriť do ich bezprostredného okolia. Na územie Slovenskej republiky tak boli od programovacieho obdobia 2007-2013 na základe Koncepcie územného rozvoja Slovenska stanovené inovačné a kohézne póly rastu. Dôležitým impulzom pre oblasť Prešovského samosprávneho kraja, okresu Prešov by určite bola podpora zo strany vlády formou investičných stimulov pre priame zahraničné investície, ktoré sa realizujú čo najbližšie k uvedenej oblasti. Vzhľadom na predošlé skúsenosti však konštatujeme, že od roku 2002, kedy sa začalo s poskytovaním investičnej pomoci, jednotlivé slovenské vlády touto formou podporovali smerovanie priamych zahraničných investícií do najrozvinutejších regiónov Slovenska. Uvedená politika územnej podpory vo forme investičnej pomoci a množstvo ďalších faktorov (napr. faktor sídelnej hierarchie, faktor makro polohovej atraktivity, faktor veľkej dopravnej infraštruktúry, faktor historickej marginality, depresnosti priľahlých prihraničných regiónov a pod.) prispievajú k nerovnovážnemu regionálnemu vývoju v rámci Slovenska, keď sa medzi jednotlivými jeho regiónmi vytvorili pomerne výrazné regionálne disparity.

Jednou z možností získavania finančných prostriedkov na realizáciu investičných akcií sú Európske štrukturálne fondy a investičné fondy. Napriek tomu, že tieto európske štrukturálne fondy a investičné fondy sú z aspektu regionálneho rozvoja definované ako „doplňkové“ zdroje financovania, v súčasnom modeli regionálnej politiky a nastavenia financovania samospráv sú práve tieto prostriedky z európskych a štrukturálnych fondom hlavným zdrojom financií, bez ktorého samosprávy nemôžu realizovať svoje investičné projekty.

Slovensko môže čerpať Európske štrukturálne a investičné fondy (v skratke "EŠIF") prostredníctvom operačných programov do konca roka 2023 a v prípade PRV do konca roka 2025 z týchto OP:

- OP Integrovaný regionálny operačný program (OP IROP)
- OP Ľudské zdroje (OP ĽZ)
- OP Kvalita životného prostredia (OP KŽP)
- OP Integrovaná infraštruktúra (OP II)
- OP Výskum a inovácie(OP VaI)
- OP Efektívna verejná správa (OP EVS)
- Technická pomoc
- Program rozvoja vidieka 2014 – 2025

Jednotlivé členské štáty EÚ majú podľa návrhu všeobecného nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, povinnosť predložiť svoje partnerské dohody v súlade s princípom partnerstva. Východiská pre realizáciu integrovaného prístupu v SR zakotvuje Partnerská dohoda Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027, uzatvorená s Európskou komisiou a je základným strategickým dokumentom vypracovaný Slovenskou republikou za účasti partnerov, ktorým sa stanovuje stratégia, priority a opatrenia na účinné a efektívne využívanie prostriedkov z fondov Európskej únie. Je základom pre čerpanie fondov Európskej únie na území Slovenskej republiky. Pre programové obdobie 2021 – 2027 sa stanovilo päť osobitných cieľov politiky súdržnosti :

1. Inteligentnejšia Európa
2. Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa
3. Prepojenejšia Európa
4. Sociálnejšia Európa
5. Európa bližšie k občanom

V programovom období 2021-2027 je čerpanie prostredníctvom Programu Slovensko. Najväčšia časť investícií bude smerovať na zelené a klimatické ciele, vrátane zvýšenia

energetickej bezpečnosti Slovenska. Dôležitá časť zdrojov bude ďalej smerovať na vedu, výskum, podporu inovácií, keďže len inovácie zabezpečia kvalitnejšie pracovné miesta a lepšie platy pre ľudí na Slovensku. Druhý najvyšší objem investícií pôjde do sociálnej oblasti a na vzdelávanie, ktoré je kľúčom k úspechu Slovenska.

Zdroj: www.mirri.gov.sk

STEEP analýza

Pri stretávaní sa s rôznymi problémami a výzvami je dôležité vedieť, že ich riešenie môže byť v budúcnosti ovplyvnené rôznymi vonkajšími faktormi, ktoré obec nedokáže ovplyvniť. Cieľom STEEP analýzy je napomáhať tvorcom rozhodnutí predvídať budúci možný vývoj a na tieto zmeny sa pripraviť.

Faktory, ktoré sa posudzujú v jednotlivých oblastiach môžu byť nasledujúce:

Tabuľka 20 STEEP analýza (analýza externého prostredia)

Sociálne	Technologické	Ekonomické	Ekologické	Politické	Hodnoty
Zmeny populácie-starnutie obyvateľstva, emigrácia mladých ľudí do miest	Úroveň technológie poskytovateľa	Nové trhy a nové príležitosti (napr. cestovný ruch)	Dopad ŽP-vplyv rôznych subjektov na ŽP	Politika vlády v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti	Zmena postojov k lokálnemu rozvoju
Zmeny postojov a správania-aktívny tretí sektor	Dostupná technológia a využívaná technológia	Klesajúce trhy v niektorých poskytovaných službách	Možnosti obnovy a tvorby ŽP	Štandardy na politickej scéne domáce a štrukturálna politika Európskej únie	Organizačná kultúra, zmena životného štýlu
Zmeny správania obyvateľov	Technológia využívaná obyvateľmi, podnikateľmi	Dostupnosť finančných zdrojov	Politika ŽP	Legislatívne zmeny	Tímová spolupráca
Móda	Kontakt s obyvateľmi prostredníctvom technológie	Daňová politika	Podpora tvorby a ochrany ŽP	Zmena vlády ako výsledok volieb	Osobné hodnoty

Zdroj: vlastné spracovanie

Časť A.III Zhodnotenie súčasného stavu územia

Zhodnotenie súčasného stavu územia je spracované formou SWOT analýzy. Bola vypracovaná najmä na základe dotazníkového prieskumu, vykonaného medzi obyvateľmi obce.

SWOT analýza (Silné stránky, slabé stránky, príležitosti, ohrozenia)

Cieľom analýzy SWOT je zhodnotenie doterajšieho stavu obce prostredníctvom zhrnutých informácií v analytickej časti. Jedná sa o sumárne zhrnutie silných a slabých stránok obce ako aj možných príležitostí a hrozieb.

Silné stránky obce predstavujú potenciálne faktory ďalšieho rozvoja obce vo všetkých základných oblastiach. Vytvárajú východiskovú základňu pre stanovenie reálnych rozvojových cieľov.

Slabé stránky obce predstavujú limitujúce faktory rozvojových zámerov a oblastí, na ktoré treba sústrediť pozornosť orgánov samosprávy.

Príležitosti (šance) sú faktormi, ktoré umožňujú pri ich využití naplnenie rozvojových zámerov obce, ich reálnosť a urýchlenie. Poznanie reálnych príležitostí je východiskom stanovenia splniteľných rozvojových cieľov.

Ohrozenia (riziká) predstavujú skutočnosti, ktoré môžu negatívne ovplyvniť resp. spomaliť realizáciu strategických cieľov rozvoja obce. Dôsledná analýza možností vzniku rizík na celospoločenskej i komunálnej úrovni predstavuje predovšetkým analýzu možností pri zabezpečovaní finančných zdrojov.

Na základe výsledkov SWOT analýzy je možné vytvoriť optimálnu a ideálnu stratégiu pre rozvoj obce.

SWOT analýza silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození poskytla prehľad potenciálnych obmedzení i možností pri ďalšom rozvoji obce. Na základe zhodnotenia SWOT analýzy je nevyhnutné stanoviť priority strategických cieľov v jednotlivých oblastiach a prijať opatrenia na zabezpečenie ich dosiahnutia. Analýza príležitostí a ohrození umožňuje odhaliť doteraz nevyužitú šancu a súčasne definovať riziká, s ktorými sa samospráva môže v ďalšom období stretnúť.

Tabuľka 21 SWOT analýza ekonomickej oblasti

Ekonomická oblasť	
Silné stránky	Slabé stránky
poloha obce (koncová obec) jazdí málo áut blízkosť okresného mesta – Bardejov dlhoročná história obce a tradície propagácia obce prostredníctvom internetu	nedostatok a zlý technický stav miestnych komunikácií (MK) nízka úroveň služieb cestovného ruchu, nie je vypracovaný územný plán obce
Príležitosti	Ohrozenia
rekonštrukcia miestnych komunikácií (MK), vypracovanie územného plánu obce	poškodzovanie miestnych komunikácií zaťaženie obytného prostredia nákladnou dopravou ohrozovanie bezpečnosti a zdravia obyvateľov znehodnotenie obecného majetku zvyšovanie prevádzkových nákladov nepriaznivý ekonomický a sociálny vývoj v spoločnosti, nedostatok finančných prostriedkov určených na rozvoj a renováciu obce

Tabuľka 22 SWOT analýza sociálnej oblasti

Sociálna oblasť a občianska vybavenosť	
Silné stránky	Slabé stránky
existencia KSB existencia Domu smútku kostol	nedokončená rekonštrukcia KSB nerekonštruované verejné priestranstvá chýba priestor na voľnočasové aktivity chýba multifunkčné ihrisko chýba altánok pre turistov absencia pošty v obci absencia MŠ a ZŠ
Príležitosti	Ohrozenia
rekonštrukcia KSB vybudovanie multifunkčného ihriska vybudovanie altánku pre turistov výstavba oplozenia okolo cintorína organizácia kultúrnych a športových podujatí	zhoršujúca sa sociálna situácia niektorých skupín obyvateľstva nedostatočná podpora zo strany VÚC a štátu vo sfére občianskej vybavenosti rozpad spoločenských, komunitných a rodinných vzťahov

Tabuľka 23 SWOT analýza environmentálnej oblasti

Environmentálna oblasť	
Silné stránky	Slabé stránky
pokojné a tiché prostredie krásna príroda, zdravé ŽP prameň - kyselka relatívne nízka frekvencovanosť dopravy zabezpečený odvoz TKO a separovaný zber prítomnosť kompostérov v domácnostiach k zhodnocovaniu biologicky rozložiteľného odpadu	nie je v obci kanalizácia nie je opravený prameň (kyselka) všeobecný nezájem znečisťovateľov na zlepšovaní ŽP a odstraňovaní príčin
Príležitosti	Ohrozenia
oprava prameňa (kyselka) sanácia miest s nezákonne umiestneným odpadom možnosti získania finančných prostriedkov z fondov EÚ a štátneho rozpočtu	nárast množstva vznikajúceho komunálneho odpadu poškodenie majetku obce a obyvateľov obce ohrozenie zdravia vytváranie nepovolených, tzv. divokých skládok

Časť B - Strategická časť

Strategická časť programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Vyšný Tvarožec na roky 2026-2030 s výhľadom do roku 3035 nadväzuje na analytickú časť, ktorá je založená na komplexnej analýze územia. Táto časť PHSR obsahuje stratégiu rozvoja obce s ohľadom na jej vnútorné danosti a špecifiká.

Táto časť obsahuje:

- víziu územia,
- výber a popis strategických cieľov v jednotlivých politikách - oblastiach rozvoja (hospodárska, sociálna, environmentálna).

Pre stanovenie rozvojovej stratégie obce je nevyhnutné rešpektovať varianty rozvoja územných celkov vyššej úrovne. Súčasťou strategickú časti je strategická vízia, formulácia a návrh stratégie rozvoja, ako aj formulácia cieľov v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti, ako aj v ďalších čiastkových oblastiach.

Vízia, ciele a priority

Hlavným zmyslom tvorby predloženej stratégie je vytvoriť východiskové podmienky (ciele) k zvýšeniu záujmu obyvateľov a samosprávy k tomu, aby sa vlastnými silami snažili o zvýšenie kvality života na základe harmonického rozvoja zdravého životného prostredia, udržovania prírodných a kultúrnych hodnôt územia a rozvoja hospodárstva.

Vízia stratégie územia Slovenska 2030: „Slovensko je krajina s vysokou životnou úrovňou, kvalitnými verejnými službami a zdravým životným prostredím pre všetkých obyvateľov“. Ekonomický rozvoj sa opiera o inovácie a odvetvia s vysokou pridanou hodnotou, čo vedie k rastu životnej úrovne obyvateľov pri vyváženom pomere pracovného a rodinného života.

Vízia Prešovského samosprávneho kraja v regionálnom rozvoji: „Vzájomná spolupráca jednotlivých aktérov z akademickej, podnikateľskej a verejnej obce s cieľom mobilizácie sociálneho kapitálu obyvateľov Prešovského kraja pri hľadaní riešení aktuálnych problémov v oblasti regionálneho rozvoja“.

Vízia a cieľ rozvoja obce Vyšný Tvarožec ako prepojenie analytickej fázy strategického plánovania s plánovacou časťou bol na základe predchádzajúcich analýz a spracovaných charakteristík definovaný nasledovne:

Vízia: „Obec Vyšný Tvarožec vybuduje príťažlivú obec s prevažujúcim vidieckym charakterom osídlenia, s kvalitnou infraštruktúrou, ktorá sa zameriava predovšetkým na potreby svojich obyvateľov a zabezpečuje aj možnosti pre trávenie voľnočasových aktivít.“

Strategický cieľ: „Zvýšenie schopnosti obce rozvíjať sa komplexne, so zámerom zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja.“

Nasledujúce dva ciele rozvoja vyjadruje hlavné oblasti, v ktorých by sa mala obec v najbližších rokoch rozvíjať a na rozvoj ktorých by sa mala zamerať. Sú prioritami, reprezentujúcimi hlavné oblasti smerovania finančnej a organizačnej podpory zo strany obce.

1. Technická infraštruktúra – Ekonomicko-environmentálna oblasť
2. Voľnočasová infraštruktúra - Sociálna oblasť

Tabuľka 24 Prehľad špecifických cieľov a opatrení v ekonomicko-environmentálnej oblasti

Prioritná oblasť – Ekonomicko-environmentálna
Cieľ 1: Zlepšenie základných služieb v obci
Opatrenie 1.1 Dostupné a bezpečné miestne komunikácie, verejné budovy a priestranstvá

Špecifický cieľ 1: Zlepšenie základných služieb v obci

Zdôvodnenie: Demografický vývoj obyvateľstva je spôsobený aj migráciou obyvateľstva za lepšími podmienkami. Úlohou tohto cieľa je vybudovať základnú infraštruktúru a zabezpečiť kvalitatívnu a kvantitatívnu úroveň vybavenia zariadení infraštruktúry v obci, ktorá skvalitní život obyvateľom obce a ostatným návštevníkom obce a vedie k zvýšeniu vidieckej ekonomiky. Týka sa to predovšetkým miestnych komunikácií, rekonštrukcie KSB, oplotenia okolo cintorína a opravy minerálneho prameňa.

Tabuľka 25 Prehľad špecifických cieľov a opatrení v sociálnej oblasti

Prioritná oblasť - Sociálna
Cieľ 2: Rozvoj voľnočasových aktivít
Opatrenie 2.1 Vybudovanie voľnočasovej infraštruktúry

Cieľ 2: Rozvoj voľnočasových aktivít

Zdôvodnenie: Zlepšenie možnosti voľnočasových aktivít detí, mládeže a dospelých podporujúcich zdravý životný štýl. Úlohou tohto cieľa je vybudovať voľnočasovú infraštruktúru – multifunkčné ihrisko a altánok pre turistov.

Časť C - Programová časť

Programová časť PHSR nadväzuje na strategickú časť. Obsahom sú opatrenia a projekty na zabezpečenie realizácie programu rozvoja, vrátane ich priradenia k jednotlivým cieľom a prioritám.

Táto časť obsahuje:

- konkrétne opatrenia a projekty vrátane ich priradenia k jednotlivým cieľom a prioritám,
- súbor ukazovateľov výsledkov a dosahov vrátane východiskových a cieľových hodnôt.

Konkrétne aktivity a opatrenia, ktoré samospráva plánuje realizovať v strednodobom horizonte sú uvedené v nasledujúcom formulári.

Opatrenia a aktivity

Tabuľka 26 Prehľad opatrení a projektov podľa prioritných oblastí

Opatrenie	Projekt	Prioritná oblasť /oblasť
Opatrenie 1.1 Dostupné a bezpečné miestne komunikácie, verejné budovy a priestranstvá	Projekt 1.1.1 Rekonštrukcia miestnych komunikácií v obci	Ekonomická/ /environmentálna
	Projekt 1.1.2 Rekonštrukcia budovy KSB	Ekonomická/ sociálna/environmentálna
	Projekt 1.1.3 Výstavba oplotenia okolo cintorína	Ekonomická/ sociálna/environmentálna
	Projekt 1.1.4 Oprava minerálneho prameňa (kyselka)	Ekonomická/ /environmentálna
Opatrenie 2.1 Vybudovanie voľnočasovej infraštruktúry	Projekt 2.1.1 Výstavba multifunkčného ihriska	Sociálna
	Projekt 2.1.2 Verejný altánok pre turistov	Sociálna

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 27 Tabuľka ukazovateľov výsledkov, dopadov

Projekt	Výsledok	dopad/ukazovateľ
Projekt 1.1.1 Rekonštrukcia miestnych komunikácií v obci	výmena asfaltového krytu, obrubníkov, výmena podlažia, všetky vrstvy asfaltu, dažďová kanalizácia, cestné a parkové obrubníky	počet km rekonštruovaných ciest, počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech z projektu
Projekt 1.1.2 Rekonštrukcia budovy KSB	rekonštrukcia kúrenia (tepelné čerpadlo), rekonštrukcia sály kultúrneho domu , rekonštrukcia vnútorných priestorov KSB	počet prvkov verejnej infraštruktúry, počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech z projektu
Projekt 1.1.3 Výstavba oplozenia okolo cintorína	oplozenie okolo cintorína	počet prvkov verejnej infraštruktúry počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech z projektu
Projekt 1.1.4 Oprava minerálneho prameňa (kyselka)	oprava a prekrytie prameňa, úprava okolia	počet prvkov verejnej infraštruktúry
Projekt 2.1.1 Výstavba multifunkčného ihriska	výstavba multifunkčného ihriska	počet prvkov verejnej infraštruktúry počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech z projektu
Projekt 2.1.2 Verejný altánok pre turistov	výstavba altánku pre turistov	počet prvkov verejnej infraštruktúry počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech z projektu

Zdroj: vlastné spracovanie

Časť D - Realizačná a finančná časť

Realizačná časť sa zameriava na popis postupov inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie programu rozvoja obce. Systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu rozvoja obce na základe stanovenia merateľných ukazovateľov a vecný a časový harmonogram realizácie programu rozvoja obce formou akčných plánov.

Táto časť obsahuje:

- popis úloh jednotlivých partnerov pri realizácii PHSR,
- popis postupov inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie PHSR,
- systém monitorovania a hodnotenia,
- akčný plán - vecný a časový harmonogram realizácie jednotlivých opatrení a projektov.

Akčný plán obce obsahuje predstavuje konkrétny harmonogram činností/projektov/aktivít, ktoré súvisia s rozvojom obce v nadväznosti na prioritné oblasti ekonomicko-sociálneho rozvoja. Plán vychádza zo stratégie, je jej logickou súčasťou a realizuje sa prostredníctvom konkrétnych projektov a aktivít. Plán obsahuje predpokladané termíny plnenia úloh, zoznam inštitúcií zodpovedných za ich plnenie a predpokladané zdroje financovania. Výška nevyhnutných finančných prostriedkov je uvedená pri jednotlivých projektoch a opatreniach. Sumy uvedené v PHSR sú určené odhadom, nakoľko bez spracovania príslušnej projektovej dokumentácie nie je možné určiť presnú sumu kalkulovanú na jednotlivé projekty. Niektoré projekty/aktivity sa budú realizovať v rámci bežnej prevádzky samosprávy. Iné budú vyžadovať náročnejšie zdroje z hľadiska finančného a personálneho zabezpečenia.

Zdroje, ktoré sa samospráva pokúsi získať na realizáciu opatrení a aktivít uvedených v PHSR sú najmä (ale nie len):

1. bankové úvery
2. rozpočet samosprávneho kraja
3. rozpočet obce (vlastné zdroje)
4. štátne dotácie z účelových fondov (Štátny fond rozvoja bývania, Environmentálny fond...)
5. financovanie z národných projektov (úradu práce, sociálnych vecí a rodiny- AOTP...)
6. európske štrukturálne a investičné fondy

7. účelové fondy zahraničných zastupiteľstiev v SR
8. neinvestičné fondy, nadácie
9. sponzorské dary podnikateľov, súkromných osôb, neziskového sektora

Dôležitým doplnkovým zdrojom finančného zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja môžu byť prostriedky nenávratného finančného príspevku zo štrukturálnych fondov Európskej únie Európskeho fondu regionálneho rozvoja a Európskeho sociálneho fondu.

Možnosť získať verejné finančné zdroje z rozpočtu Európskej únie a národného rozpočtu Slovenskej republiky je často previazaná na schopnosť obce spolufinancovať rozvojové projekty z vlastných zdrojov, prípadne zo zdrojov súkromných investorov. Prehľadné usporiadanie rozvojových zámerov umožní obci orientovať sa v škále dostupných podporných zdrojov, ako aj podmienok sprevádzajúcich získanie týchto zdrojov. Financovanie jednotlivých projektov sa bude realizovať z viacerých zdrojov, pričom závisieť bude od aktuálnej finančnej situácie obce a aktuálnych potrieb. Financovanie sa bude opierať nie len o zdroje obce, národné zdroje, zdroje z európskych štrukturálnych a investičných fondov, zdroje VÚC, súkromné, ale aj ďalšie zdroje. Finálna podoba a konkrétna výška investícií bude známa po vypracovaní projektovej dokumentácie a bude vychádzať okrem iného aj z procesov verejného obstarávania.

Tabuľka 28 Akčný plán obce Vyšný Tvarožec

Projekt	Časový horizont realizácie	Predpokladaný rozpočet €	Zdroje financovania
Projekt 1.1.1 Rekonštrukcia miestnych komunikácií v obci	2026-2035	85 000,00	rozpočet obce, EŠIF, ŠR
Projekt 1.1.2 Rekonštrukcia budovy KSB	2026-2035	80 000,00	rozpočet obce, EŠIF, ŠR
Projekt 1.1.3 Výstavba oplotenia okolo cintorína	2026-2035	20 000,00	rozpočet obce, EŠIF, ŠR
Projekt 1.1.4 Oprava minerálneho prameňa (kyselka)	2026-2035	20 000,00	rozpočet obce, EŠIF, ŠR
Projekt 2.1.1 Výstavba multifunkčného ihriska	2026-2035	80 000,00	rozpočet obce, EŠIF, ŠR
Projekt 2.1.2 Verejný altánok pre turistov	2026-2035	15 000,00	rozpočet obce, EŠIF, ŠR

Zdroj: vlastné spracovanie

Administratívne, organizačné a inštitucionálne zabezpečenie PHSR

Vypracovaním a schválením PHSR plní obec základný princíp regionálnej politiky. Týmto princípom je princíp programovania. Implementácia konkrétnych projektov a aktivít si bude vyžadovať konkrétne osoby, ktoré budú predmetné projekty/aktivity uskutočňovať a preberať za ich realizáciu zodpovednosť. Vzhľadom na nedostatok interných obecných pracovníkov je predpoklad využitia externých odborníkov na zastrešenie konkrétnych projektov a aktivít.

Riadiacim orgánom PHSR na úrovni obce je obecné zastupiteľstvo. Výkonným orgánom PHSR na úrovni obce je starosta obce. Starosta zodpovedá za celý systém riadenia PHSR, ako aj za systém čerpania získaných dotácií, použitia úverových zdrojov a v prípade získania pomoci štrukturálnych fondov aj za čerpanie tejto pomoci. Administratívne zabezpečenie PHSR je nevyhnutným predpokladom jeho plnenia. Realizácia PHSR si vyžaduje systematickosť vo všetkých postupoch od prípravy až po realizáciu. Obecné zastupiteľstvo každoročne schvaľuje hodnotiace a monitorovacie správy a rozhoduje o prípadných zmenách a aktualizácii programu.

Systém monitorovania a hodnotenia

Hlavným cieľom systému monitorovania a hodnotenia je získavanie informácií a reálnom plnení PHSR a o jeho prípadnom negatívnom vývoji. Ak bude systém monitorovania a hodnotenia dobre nastavený, týmto dôsledkom môže dôjsť k prípadnej zmene spôsobu realizácie PHSR a podľa potreby aj definovanie a prijatie nových opatrení. Monitorovanie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja sa bude vykonávať priebežne počas celého trvania PHSR až do ukončenia jeho platnosti. Výstupom monitorovania PHSR je monitorovacia správa za príslušný rok v rámci implementácie projektov z európskych štrukturálnych fondov.

Tabuľka 29 Plán hodnotenia a monitorovania

Plán priebežných hodnotení PHSR		
Typ hodnotenia	Vykonať prvýkrát	Dôvod vykonania/periodicita
Strategické hodnotenie	Najskôr v roku 2027	Podľa rozhodnutia obce a vzniknutej spoločenskej potreby
Operatívne hodnotenie	V prípade potreby	Kontrola súladu PHSR s reálnou situáciou
Tematické hodnotenie časti PHSR	2027	Téma hodnotenia identifikovaná ako riziková časť vo výročnej monitorovacej správe za predchádzajúci kalendárny rok
Ad hoc mimoriadne hodnotenie	V prípade potreby	Pri značnom odklone od stanovených cieľov, pri návrhu na opravu a doplnenie PHSR
Ad hoc hodnotenie celého PHSR alebo jeho časti	2026-2035	Na základe rozhodnutia starostu, kontrolného orgánu, auditu, pripomienok poslancov

Záver

Tabuľka 30 Schválenie PHSR

Schválenie PHSR	
Dokument	– <u>Názov:</u> Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Tvarožec na roky 2026 – 2030 s výhľadom do roku 2035 – <u>Štruktúra dokumentu:</u> dokument je štruktúrovaný podľa zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov.
Spracovanie	– <u>Forma spracovania:</u> Spracovanie PHSR vykonala obec na základe externého odborného poradenstva.
Schválenie	– <u>Návrh na uznesenie obecného zastupiteľstva:</u> „Obecné zastupiteľstvo obce Vyšný Tvarožec schvaľuje Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Vyšný Tvarožec na roky 2026 – 2030 s výhľadom do roku 2035“

Prílohy PHSR

- Príloha č. 1 - Zoznam skratiek použitých v PHSR
- Príloha č. 2 - Zoznam tabuliek, grafov a obrázkov

Príloha č. 1 - Zoznam skratiek použitých v PHSR

EŠIF	Európske Štrukturálne a Investičné Fondy
EÚ	Európska Únia
ha	hektár
KSB	Kultúrno-správna budova
MK	Miestne komunikácie
OcÚ	Obecný úrad
OP	Operačný Program
PHSR	Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja
SODB	Sčítanie Obyvateľov, Domov a Bytov
ŠR	Štátny rozpočet
ŠÚ SR	Štatistický Úrad Slovenskej Republiky
VÚC	Vyšší územný celok
VVS	Východoslovenská vodárenská spoločnosť
ŽP	Životné Prostredie

Príloha č. 2 - Zoznam tabuliek, grafov a obrázkov

Tabuľka 1 Dôležitosť vypracovania PHSR.....	6
Tabuľka 2 Zámer spracovania PHSR.....	6
Tabuľka 3 Harmonogram spracovania PHSR.....	6
Tabuľka 4 Základné charakteristiky obce Vyšný Tvarožec	8
Tabuľka 5 Základné polohopisné údaje obce Vyšný Tvarožec.....	8
Tabuľka 6 Priemerná ročná hodnota	11
Tabuľka 7 Pôdny fond v obci Vyšný Tvarožec v r. 2024	12
Tabuľka 8 Štruktúra pôdnych typov poľnohospodárskych pôd v okrese Bardejov	13
Tabuľka 9 Prehľad CHVÚ v okrese Bardejov	15
Tabuľka 10 Prehľad CHÚ v okrese Bardejov	18
Tabuľka 11 Údaje o obyvateľoch obce Vyšný Tvarožec SODB 2021	26
Tabuľka 12 Údaje o domoch v obci Vyšný Tvarožec SOBD2021	27
Tabuľka 13 Údaje o bytoch v obci Vyšný Tvarožec SOBD2021	27
Tabuľka 14 Vývoj počtu obyvateľov v obci Vyšný Tvarožec od roku 2020 - 2024.....	28
Tabuľka 15 Prirodzený prírastok obyvateľstva v obci Vyšný Tvarožec od roku 2020 - 2024	28
Tabuľka 16 Prírastok obyvateľstva sťahovaním v obci Vyšný Tvarožec od roku 2020 - 2024.....	29
Tabuľka 17 Schéma stromu problémov	32
Tabuľka 18 Výnosy obce Vyšný Tvarožec za rok 2024	34
Tabuľka 19 Náklady obce Vyšný Tvarožec za rok 2024	35
Tabuľka 20 STEEP analýza (analýza externého prostredia).....	38
Tabuľka 21 SWOT analýza ekonomickej oblasti.....	40
Tabuľka 22 SWOT analýza sociálnej oblasti	41
Tabuľka 23 SWOT analýza environmentálnej oblasti	42
Tabuľka 24 Prehľad špecifických cieľov a opatrení v ekonomicko-environmentálnej oblasti.....	44
Tabuľka 25 Prehľad špecifických cieľov a opatrení v sociálnej oblasti.....	45
Tabuľka 27 Prehľad opatrení a projektov podľa prioritných oblastí.....	46
Tabuľka 28 Tabuľka ukazovateľov výsledkov, dopadov	47
Tabuľka 29 Akčný plán obce Vyšný Tvarožec	49
Tabuľka 30 Plán hodnotenia a monitorovania	51
Tabuľka 31 Schválenie PHSR.....	52
 Graf 1 Vývoj počtu obyvateľov v r. 2020 – 2024 v obci Vyšný Tvarožec	28
Graf 2 Počet obyvateľov podľa pohlavia v roku 2024 v obci Vyšný Tvarožec	28
 Obrázok 1 Budova obecného úradu Vyšný Tvarožec	8
Obrázok 2 Poloha obce Vyšný Tvarožec	9
Obrázok 3 Letecká snímka obce Vyšný Tvarožec	9
Obrázok 4 Tvarožecké lúky	17
Obrázok 5 Gréckokatolícky chrám sv. Kozmu a Damiána v obci Vyšný Tvarožec	21
Obrázok 6 Erb obce Vyšný Tvarožec Obrázok 7 Vlajka obce Vyšný Tvarožec.....	22